

LUKOVSZKI LÍVIA–RIDEG ANDRÁS–SIPOS NORBERT

A társasági adókulcs 2017. évi változása Magyarországon

Vállalati adatokon végzett vizsgálat az effektív adórata alapján

Tanulmányunkban vállalati paneladatokon vizsgáljuk, hogy a társasági adókulcs 2016–2017 közötti csökkentésével párhuzamosan milyen változás következett be a vállalatok tényleges adófizetési kötelezettségében. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen eltérés mutatkozik a vállalatok effektív és névleges adókulcsa között, van-e különbség az effektív adókulcs tekintetében a különböző iparágak között, illetve hogy mely szektorok szembesülnek a legalacsonyabb, illetve legmagasabb tényleges adóterheléssel. Mindkét évre leíró statisztikai eszközökkel és OLS-regresszió segítségével – OPTEN-adatok alapján – 295 812 vállalat effektív adórátájának változásait vizsgáltuk meg. Az adóalapot módosító tételek és a gazdasági környezet változásának hatását a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehetett kiszűrni. Eredményeink szerint a névleges adókulcs 1 százalékpontos csökkentése mellett az effektív társasági adófizetési ráta 0,11 százalékponttal csökkent. Az effektív társasági adóterhelés csökkenése nem egyforma mértékben érintette az egyes ágazatokat, bizonyos tevékenységi körök esetében jelentősen nőtt a vállalkozások effektív adóterhelése, míg más ágazatok egyértelműen kedvezőbb helyzetbe kerültek 2017-ben.*

Journal of Economic Literature (JEL) kód: H25, H71, K34.

A vállalkozások szerte a világon beágyazódnak a helyi adózási rendszerbe, az adórendszer befolyást gyakorol a működésükre, az adók mértékén, a mentességeken és kedvezményeken keresztül hatással van a döntéseikre. A gazdasági társaságokra

* A kutatást az Innovációs és Technológiai Minisztérium Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja finanszírozta, a Pécsi Tudományegyetem 4. – A hazai vállalatok szerepének növelése a nemzet újraiparosításában – tématerületi programja keretében. A szerzők ezúton is köszönik a támogatást.

Lukovszki Lívia közgazdász, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy és Számvitel Intézet adjunktusa (e-mail: lukovszki.livia@ktk.pte.hu).

Rideg András közgazdász, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Kvantitatív Menedzsment Intézet adjunktusa (e-mail: ridega@ktk.pte.hu).

Sipos Norbert közgazdász, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet adjunktusa (e-mail: sipos.norbert@ktk.pte.hu).

A kézirat első változata 2019. szeptember 4-én érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2020.7-8.762>

nehezedő adóterhek közül a társasági adó mértéke nemzetközileg fontos szerepet tölt be a határokon átnyúló beruházási döntések meghozatalában, így a telephelyválasztásban is. Magyarország 9 százalékos társasági adókulcsa nemzetközi viszonylatban alacsonynak tekinthető (*Bauer [2019], Deloitte [2019]*), emellett azonban fontos említést tenni arról, hogy a társasági adóztatás rendszerében az adózók az adóalapot különféle korrekciós tételek figyelembevételével állapítják meg, és kedvezményekkel élhetnek, így az effektív adórata szignifikánsan eltér a törvény által meghatározott névleges adórátától. Az effektív adórata (*Effective Corporate Tax Rates, ECTR*) számításával pontosabb képet kaphatunk a vállalkozásokat ténylegesen terhelő társasági adó mértékéről, mivel az ECTR az adózás előtti eredményhez viszonyítva mutatja meg a vállalkozás által ténylegesen fizetett adó mértékét (*Elek-Lőrincz [2015]*). Emellett az effektív adórata lehetőséget teremt a különböző országok adóztatási gyakorlatának összehasonlítására a tényleges társasági adóterher szempontjából (*Blechová-Barteczková [2008], Hajdu [2012]*).

A szakirodalom az effektív adórata számítására több megközelítést is alkalmaz: *makroszinten hátrafelé, mikroszinten hátrafelé*, valamint *mikroszinten előretekintő* módszereket. A mikro- és a makromegközelítések közötti különbséget a felhasznált adatokban kereshetjük. A makromegközelítésű modellek olyan összevont makroökonómiai adatokra alapozva határozzák meg az effektív adórátákat, melyeket nemzeti vagy nemzetközi szervezetek hoznak nyilvánosságra, mint például az OECD, az Európai Közösség vagy a nemzeti statisztikai intézetek. A mikromegközelítések az egyes vállalkozások beszámolóinak elemei alapján számítják az adórátákat. A különbség a hátrafelé és az előretekintő megközelítések között a felhasznált információ típusából adódik. A múltra tekintő megközelítések múltbéli (*ex post*) valós adatokra építve becsülik a vállalkozásokat érintő tényleges adóterhelést. Az előretekintő módszertanok az adórendszer törvényi sajátosságait használják, hogy megállapítsák az egyes jövőbeli döntések adózási aspektusait (*Blechová-Barteczková [2008], Hajdu [2012]*).

Az effektív adókulcs kapcsán Magyarországon is zajlottak vizsgálatok. *Hajdu [2012]* az effektív átlagos adórata (*Effective Average Tax Rate, EATR*) alapján elemezte a társasági adóterhelés és a befektetési döntések összefüggéseit, amelynek során *Devereux-Griffith [1998], [1999]* mikroszinten előretekintő módszerét használta fel. *Hajdu [2012]* a vizsgálatai alapján megállapította, hogy az effektív átlagos adórátát nagyban befolyásolja a törvényes adórata, de az adókulcs-csökkentések hatására kisebb ütemben mérséklődik, mint a törvényes adókulcs. Ennek okát az adóalapot szélesítésében, a tőkekedvezmények változtatásában, mérséklésében látta. Megállapította továbbá, hogy azokban az országokban a legmagasabb az effektív adórata, amelyek több mint 10 százalékkal járulnak hozzá az EU27 GDP-jéhez.

Elek-Lőrincz [2015] keresztmetszeti regressziós modellel vizsgálta az átlagos effektív adórátára ható vállalati jellemzőket, és az adóoptimalizációs tevékenységeket elemezte. A szerzők *Hajdu [2012]* megállapításaival összhangban kimutatták, hogy a társasági adókulcs – például – 10 százalékos csökkentése esetében az effektív adórata ennél némileg kisebb mértékben esik vissza az adórendszer számviteli jellemzői és a vállalatok adóoptimalizálási magatartása miatt (*Elek-Lőrincz [2015] 39. o.*).

A társaságiadó-csökkentés vizsgálatának egy másik módját ismertette *Muraközy-Reizer* [2017]. A szerzőpáros statikus, vagyis viselkedési hatásokat figyelmen kívül hagyó mikroszimulációval vizsgálta a 2017-es társaságiadó-csökkentés hatását az adóbevételekre és az adók elosztására. A mikroszimulációs modellezés segítségével a különböző adópolitikai döntések költségvetési és jövedelemelosztási hatása vizsgálható. A szerzőknek 2014-ig álltak rendelkezésére adatok, amelyek alapján a 2017. évi adócsökkentés költségvetésre gyakorolt becsült hatását vizsgálták (minden vállalat esetében kiszámolták, hogy mennyi adót fizetett volna az új adósabályoknak megfelelően, ha hasonlóan működött volna, mint korábban). Számításaik szerint a társasági nyereségadó csökkentése 79,5 milliárd forinttal csökkenti a társasági nyereségadó-bevételt, ami a teljes társaságiadó-bevétel 29,7 százaléka. Az adócsökkentés fő nyertesei a 250 főnél nagyobb vállalatok, mivel e vállalatok adóterhe 51 milliárd forinttal (47 százalékkal) csökken, míg a 10 fő alatti vállalatok adóterhe kevesebb mint 7 milliárd forinttal, azaz 12 százalékkal lesz kevesebb. Emellett számításaik alapján minden vállalati méretkategórián belül csökken a legnagyobb adófizetők részesedése a teljes adófizetésből.

Az effektív adóráta meghatározására tanulmányunkban a mikroszinten hátrafelé tekintő módszert alkalmaztuk, amelynek előnye, hogy lehetőséget teremt a tényleges aktuális adóterhek vállalati méret, szektor vagy iparág szerinti mérésére. 295 812 vállalkozás beszámolójának főbb – OPTEN Kft. által gyűjtött – adatait (lásd a *Függelék F1. táblázatát*) felhasználva határoztuk meg az egyes vállalkozások effektív adóráta-ját oly módon, hogy a társasági jövedelmet terhelő adót elosztottuk az adózás előtti eredménnyel (mely számviteli tartalmát tekintve megfeleltethető a szakirodalomban hivatkozott „bruttó teljes profit” összegének – *Blechová–Barteczková* [2008], *Hajdu* [2012]). Kutatásunk során a vizsgált vállalkozások effektív rátáinak átlagaként határoztuk meg az effektív társasági adófizetési ráta értékét, mely a 2016. évi 9,81 százalékról 2017-re 9,70 százalékra csökkent, tehát a 2016. évről a 2017. évre bekövetkezett 1 százalékpontos névleges adókulcs-csökkentés mellett 0,11 százalékpontos tényleges adócsökkenés következett be.

A névleges adókulcs csökkentése kapcsán szót kell ejteni az adókulcs és az adócsalás kapcsolatáról is. Bár az empirikus szakirodalom alapján nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a magasabb adókulcsok esetén *ceteris paribus* az adóalanyok inkább hajlamosak lesznek jövedelmet eltitkolni (és *vice versa*), ugyanis néhány vizsgálat eredménye arra utal, hogy az adókulcs nagyságának valójában semmilyen szignifikáns hatása nincs a jogkövető adózoói magatartásra (lásd például *Baldry* [1987], *Porcano* [1988] kutatásait), számos vizsgálat azonban kimutatta a magas adókulcsok bevallási fegyelmre gyakorolt negatív hatását (*Clotfelter* [1983], *Slemrod* [1985], *Dubin és szerzőtársai* [1990]; *Ali és szerzőtársai* [2001] amerikai adózók, *Lang és szerzőtársai* [1997] német adófizetők, *Weck-Hannemann–Pommerehne* [1989], illetve *Pommerehne–Weck-Hannemann* [1996] svájci adófizetők körében lefolytatott vizsgálatait idézi *Semjén* [2017] 145. o.). *Dyreg és szerzőtársai* [2008] az adócsalás és az effektív társasági adókulcs kapcsolatát vizsgálta: megalkotta a társasági adó hosszú távú elkerülésének új mérőszámát, amely a vállalatoknak azon a képességen alapszik, hogy az adózás előtti jövedelmükből hosszú időn keresztül képesek alacsony összegű adót fizetni.

A névleges adókulcs változása nem csupán az adócsalásra gyakorolt hatást befolyásolja, hanem az adózók „viselkedését” is, és ezen keresztül hat a tényleges adókulcsra. Az effektív adórátát vizsgálva *Dwenger–Steiner* [2008] német adatokra alapozva megállapította, hogy a vállalatok bizonyos alcsoportjai sokkal jobban reagálhatnak az adómérték-változásokra, mint a vállalati szektor egésze. A heterogén adóalap-rugalmasságra vonatkozó becslési eredmények alapján az adóalap jobban reagál azon társaságok esetében, amelyek profitálhatnak a jövedelem változásából. Becslésük szerint az adóalap rugalmassága az átlag feletti lehet a feldolgozóiparban, a nagyobb vállalatok által uralt iparágakban, valamint azokban a vállalatokban, amelyek esetében a kezdetekkor viszonylag magas a közvetlen külföldi befektetések aránya. A viszonylag magas adósság/tőke aránnyal rendelkező vállalatok adóalapja kevésbé reagál az adóváltozásokra, mint azoké, amelyek kevésbé tudják kihasználni az adópajzs nyújtotta lehetőségeket.

Tanulmányunkban elsőként a magyarországi társasági adó rendszerét és az abban 2016–2017 között bekövetkezett változásokat ismertetjük. Bemutatjuk az elemzésünk alapját képező vállalati szintű adatokat és az elemzési módszereket, majd az effektív adórátá elemzéséből származó eredményeket részletezzük. Tanulmányunk a következtetések levonásával zárul.

A társasági adózás rendszere és változásai Magyarországon 2016-ban és 2017-ben

A társas vállalkozásoknak, amennyiben azok *a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény* (továbbiakban: tao-törvény) hatálya alá tartoznak, az adóévben megtermelt, a költségek levonása után fennmaradó többletjövedelmük után társasági adófizetési kötelezettsége keletkezik, amelyet a társasági adótörvényen kívül további adójogi, adóeljárás szabályok és *a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény* (továbbiakban: számviteli törvény) együttesen határoznak meg. A társasági adó alapját a számviteli törvény alapján az üzleti évi beszámolóban kimutatott adózás előtti eredményből kiindulva kell meghatározni, amely magában foglalja a tárgyévi üzemi/üzleti tevékenységből származó eredményt és a pénzügyi eredményt egyaránt. A tao-törvény különböző korrekciós tételekkel módosítja az adózás előtti eredmény összegét mind pozitív, mind negatív irányban, így kapjuk meg a tárgyévi adóalapot. Az adófizetési kötelezettséget a pozitív adóalap után kell számítani (NAV [2017a]) oly módon, hogy megszorozzuk a névleges adókulccsal (illetve többkulcsos rendszerben az adókulcsokkal). Az ily módon számított adót adókedvezményekkel és adómentességekkel csökkentve jutunk el a tényleges adófizetési kötelezettségig, amelyet a tárgyévi beszámoló eredménykimutatásának adófizetési kötelezettség sorában tüntet fel a vállalkozás.

Ha a gazdasági társaság a tárgyévben veszteséges, nyeresége rendkívül alacsony, vagy egyáltalán nincs, akkor – a társasági adóról szóló törvény alapján – 2007. július 1-jétől a társasági adó megállapítása előtt számítást kell végezni az előírt nyereségminimumra vonatkozóan, és ennek alapján kell döntést hozni

a befizetendő társasági adó mértékéről. Mivel a jövedelem- (nyereség-) minimum mindkét évben változatlan formában szerepelt a társasági adóról szóló törvényben, így ennek vizsgálatától eltekintettünk, feltételezve, hogy az adózók viselkedése nem változott a jogszabály alkalmazásában, így ez nem befolyásolta az effektív adókulcs változását sem. [A jövedelem- (nyereség-) minimum hatásának mélyebb vizsgálatát lásd *Mosberger* [2016].]

A társasági adókulcs 2017. évi csökkentése egy hosszan tartó folyamat része. A kilencvenes évek közepén vette kezdetét a társasági adóteher csökkentésére irányuló törekvés, amikor is 1994-ben 4 százalékponttal 36 százalékra, 1995-ben 18 százalékponttal 18 százalékra csökkent az adókulcs, majd a 2000-es évek közepén némi mérséklés után (2 százalékpontos csökkentés) azonban a különadó bevezetésével az adóterhelés 20 százalék körül alakult az évtized fordulójáig. A 2016-ban is érvényben lévő kétkulcsos rendszert 2010 nyarán vezették be (*Hajdu* [2012]). 2016-ban a társasági adó mértéke a pozitív adóalap 500 millió forintot meg nem haladó összegéig 10 százalék, az 500 millió forintot meghaladó része után 19 százalék volt (NAV [2016]). A 2016. december 20-án kihirdetett, az *egyes pénzügyi és gazdasági tárgyú törvények módosításáról szóló 2016. évi CLXXXII. törvény* 2017. január 1-jei hatállyal 9 százalékra módosította az alkalmazandó társasági adókulcsot, illetve további változásokat iktatott be a tao-törvénybe (NAV [2017b]), amelyek érintették az adózás előtti eredmény korrekciós tételeit (1. táblázat), valamint az adókedvezményeket is (2. táblázat).

Az adókedvezményekkel kapcsolatban említést kell tennünk arról, hogy 2015. január 1-jétől bizonyos kedvezmények esetében lehetőség van a társasági adóról rendelkezni (adófelajánlás). Például a látványcsapat sport támogatása esetében az adózó nemcsak közvetlenül támogathatja az általa kiválasztott szervezetet (amelynek következtében adókedvezménnyel élhet), hanem az adóhivatalon keresztül, rendelkezés útján is felajánlhatja az adójának egy részét. Az adózót a felajánlott és az állami adóhatóság által átutalt összegre tekintettel jóváírás illeti meg.

„A jóváírás összegét az adóhatóság az adózó adószámláján társasági adónemen külön csökkentő tételként kimutatja. Az adózó a jóváírás összegét – a *számvitelről szóló 2000. évi C. törvény* előírásai szerint – egyéb bevételként számolja el, amellyel a társasági adóalap megállapítása során – a bevételként történő elszámolás adóévében – az adózás előtti eredményét csökkenti.” (NAV [2020] 10–11. o.)

A jóváírás összege tehát nem adókedvezményként jelentkezik, mint a közvetlen támogatás esetében. Az adófelajánlás következtében tehát a korábban adókedvezményként jelentkező csökkentő tételek a következő év adózás előtti eredményét csökkentő bevételekként jelentkeznek, ami hatást gyakorolhat az effektív adóráta alakulására. A Pénzügyminisztérium megbízásából működtetett Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatai (<https://www.teir.hu/interaktivelemzo/>) alapján a vállalkozások által igénybe vett összes társasági adókedvezmény 2015-ben 120 230 924 ezer forint, 2016-ban 115 418 782 ezer forint, 2017-ben 68 529 875 ezer forint volt. A jelentős csökkenésben szerepet játszhatott a fenti adófelajánlás egyre szélesebb körű alkalmazása. Az általunk

1. táblázat

Az adózás előtti eredmény korrekciós tételei, 2016, 2017

CSÖKKENTŐ TÉTELEK

2016 és 2017

Veszteségleírás

Céltartalékok felhasználása

Fejlesztési tartalék képzése

Tao-törvény szerint elszámolt értékcsökkenés

Megváltozott munkaképességű személy foglalkoztatása

Iskolai rendszerű szakképzésben közreműködő szervezet

A bírságnak, egyéb jogkövetkezményeknek az utólagos mérséklése

Kapott (járó) osztalék és részesedés címén az adóévben elszámolt bevétel

Mikro-, kis- vagy középvállalkozások (továbbiakban: KKV) beruházási kedvezménye

Nem jelentős összegű hiba esetén az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított, adóévi bevételként vagy aktivált saját teljesítmény növeléseként elszámolt összeg

Közhasznú szervezetnek a közhasznú tevékenysége támogatására nyújtott adomány, támogatás

Kapcsolt vállalkozások között alkalmazott ár következtében az adózás előtti eredmény nagyobb, mint a szokásos piaci ár mellett lett volna

Pályakezdő, munkanélküli, szabadságvesztésből szabaduló személy, továbbá a pártfogó felügyelet alatt álló személy foglalkoztatása

Alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés (K + F) adóévben felmerült közvetlen költsége

2017

Elektromos töltőállomás létesítésének kedvezménye

Korai fázisú vállalkozásban való részesedésszerzés kedvezménye

Munkavállalók mobilitását célzó juttatásokhoz kapcsolódó kedvezmények

NÖVELŐ TÉTELEK

2016 és 2017

Céltartalékképzés

Számviteli törvény szerint elszámolt értékcsökkenés

Nem jelentős összegű hiba esetén az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított, adóévi költségként vagy ráfordításként vagy aktivált saját teljesítmény csökkentéseként elszámolt összeg

Kapcsolt vállalkozások között alkalmazott árak következtében az adózás előtti eredménye kisebb, mint a szokásos piaci ár mellett lett volna

Jogerős határozatban megállapított bírság, adózás rendjéről és a társadalombiztosításról szóló törvények szerinti jogkövetkezmények ráfordításként elszámolt összege

Forrás: saját szerkesztés NAV [2016], [2017a], [2017b] alapján.

2. táblázat

Adókedvezmények a 2016. és 2017. években

2016 és 2017

Filmgyártás támogatása

Fejlesztési adókedvezmény

Az olimpiai pályázat támogatása

Látványcsapatsportok támogatása

Szövetkezeti közösségi alap képzése

Előadó-művészeti szervezet támogatása

KKV beruházási hitel kamata utáni adókedvezmény

2017

Az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás adókedvezménye

Élőzenei szolgáltatás adókedvezménye

Forrás: saját szerkesztés NAV [2016], [2017a], [2017b] alapján.

felhasznált adatokból azonban nincs lehetőségünk a kétféle támogatás hatásának kimutatására.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) adatai alapján a költségvetésnek a 2016. évi társasági adóból 683 milliárd forint bevétele keletkezett (NAV [2017c]), majd a 2017. évi bevétel összege 625 milliárd forintra csökkent. Ez az összeg a NAV által kezelt összes bevétel 5,34 százalékát tette ki 2016-ban, 4,66 százalékát 2017-ben (NAV [2018]). A társasági adó egykulcsosítását, valamint az egyéb adóalap-csökkentő tételek változását követően tehát a társasági adóból származó költségvetési bevételek 8,5 százalékkal csökkentek.

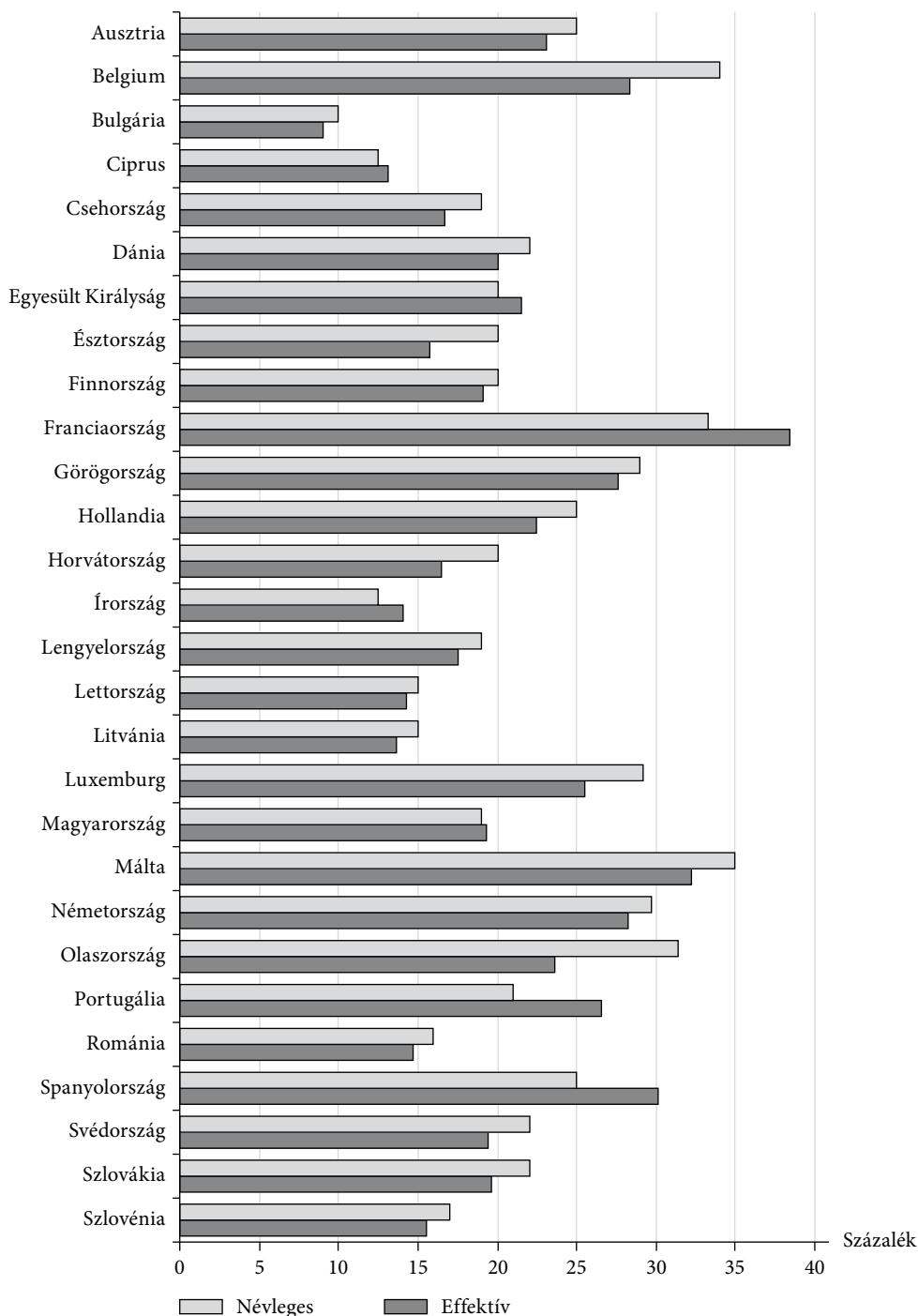
A fent vázolt adóreform-folyamat természetesen nem egyedi jelenség, az elmúlt évtizedekben a finanszírozási semlegesség vagy a beruházások ösztönzésének céljából Európa legtöbb országában adóreformot hajtottak végre, egyetlenegy nagy vagy több kisebb lépésben csökkentve a társasági adórátákat. Például Lengyelország és Bulgária folyamatosan, négy, illetve hét lépésben csökkentette a rátákat, Németországban öt alkalommal módosították a kulcsokat (Hajdu [2012] 152. o.).

Az Európai Unióban a vizsgált időszakban érvényes névleges és effektív társasági adókulcsokat szemlélteti az 1. és a 2. ábra. Az effektív adórátáadatokat az Európai Bizottság hozza nyilvánosságra a makroszintű adatok alapján (EC [é. n.]).

Láthatjuk, hogy az adókulcs-csökkentést követően 2017-ben Magyarország névleges adókulcsa lett a legalacsonyabb az Európai Unió tagállamai közül, ezzel kedvezve a nemzetközi adóelőnyöket kihasználó befektetőknek. Az effektív adókulcs azonban Magyarország esetében a 2016. évi 19 százalékról a 2017. évi 11 százalékra csökkent, aminél alacsonyabb rátát csupán Bulgária esetében tapasztalhatunk (9 százalék). Mindkét évben Franciaországban a legmagasabb az effektív adórátá (2016-ban 38 százalék, 2017-ben 33 százalék, változatlan 33 százalékos névleges ráta mellett). Az adatokat megvizsgálva láthatjuk, hogy 2017-ben a 28 európai uniós

1. ábra

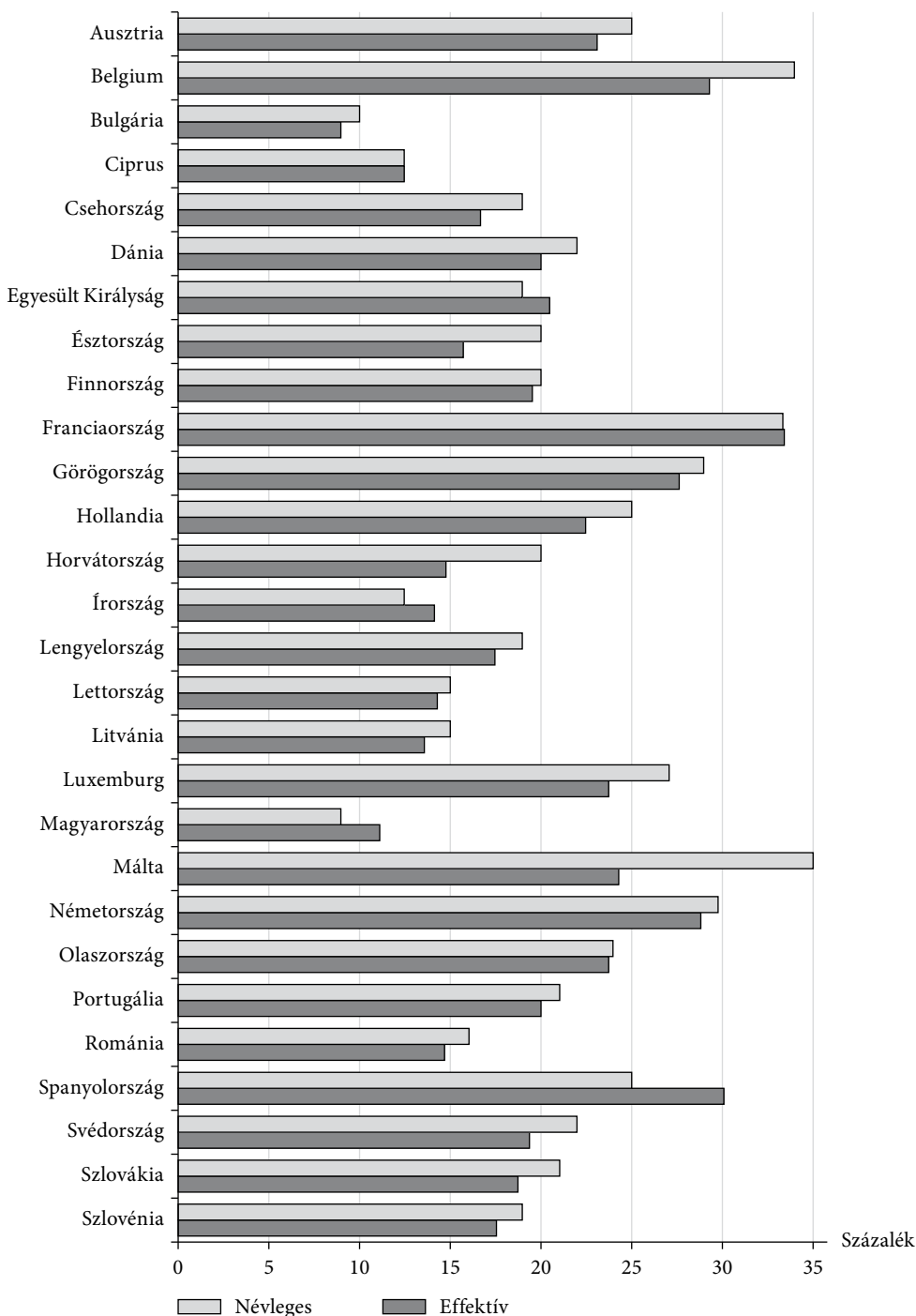
Névleges és effektív társasági adókulcsok az Európai Unióban, 2016

Forrás: saját szerkesztés KPMG [é. n.] és EC [2019], [é. n.] adatai alapján.

2. ábra

Névleges és effektív társasági adókulcsok az Európai Unióban, 2017

Forrás: saját szerkesztés KPMG [é. n.] és EC [2019], [é. n.] adatai alapján.

ország közül csupán négy ország esetében kaptunk a makroszintű névleges adórátánál magasabb effektív adórátát: Magyarország, az Egyesült Királyság, Írország és Spanyolország esetében.

Adatállomány és elemzési módszerek

Az adatelemzéshez az OPTEN Kft. által rendelkezésünkre bocsátott, kettős könyvvitelt folytató társas vállalkozások adatállományainak beszámoló adatait (lásd *FI. Függelék*) használtuk fel a 2016. évi és a 2017. évi 295 812 cégre vonatkozóan. Ezek a cégek a magyar működő vállalati kör jelentős részét teszik ki: 2016-ban a működő vállalatok 81,13 százalékát, 2017-ben 84,18 százalékát. A mintába csak olyan vállalkozások kerültek be, amelyek esetében mindkét évben rendelkezésre álltak adatok, tehát a vizsgált időszakban alapított vagy megszűnt cégeket kiszűrtük. A vizsgálatot kizárólag normál működést folytató vállalkozásokra korlátoztuk, tehát csak olyan cégeket vontunk be az elemzésbe, melyek esetében a vizsgált időszakban nem indult/zajlott/zárult csődeljárás, felszámolási eljárás, végelszámolási eljárás, kényszertörlesztés, ezzel kiszűrve a fent említett „működési problémák” esetleges hatásait. Ezenkívül a mintába bekerült vállalkozásoknak mindkét időszakban rendelkezniük kellett a vizsgálat tárgyát képező változókra vonatkozó érvényes adattal.

A 3. táblázat a minta összetételét mutatja be a vállalkozás mérete szerint a kettős könyvvitelt folytató társas vállalkozások teljes demográfiájához viszonyítva. Az egyes méretkategóriákba a *kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény* 3. paragrafusa alapján soroltuk be a vizsgált vállalkozásokat a mérlegfőösszegre és az éves nettó árbevételre vonatkozó kritériumok figyelembevételével. A törvényben rögzített függetlenségi kritériumot a rendelkezésre álló adatok alapján nem állt módunkban vizsgálni, így attól eltekintettünk.

3. táblázat

Az alapsokaság és a minta összetétele méretkategóriánként

Megnevezés	2016		2017	
	alapsokaság	minta	alapsokaság	minta
Mikrovállalkozás (1–9 fő)	331 811	267 705	318 459	266 767
Kisvállalkozás (10–49 fő)	27 121	23 019	27 218	23 763
Középvállalkozás (50–249 fő)	4 774	4 189	4 756	4 321
Nagyvállalkozás (250 fő felett)	928	899	984	961
Összesen	364 634	295 812	351 417	295 812

Megjegyzés: az alapsokaság adatait a KSH tájékoztatási adatbázisából kértük le, ahol a magyar működő vállalati demográfia 2016–2017. évi adatai egyebek mellett létszámkategória, TEÁOR'08 alapú ágazati hovatartozás és földrajzi elhelyezkedés szerinti bontásban is elérhetőek voltak. A KSH-adatok utolsó frissítése: 2019. július 31., megtekintés ideje: 2019. augusztus 9.

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján.

Az elemzést több, különálló szakaszra bontva hajtottuk végre. Elsőként megvizsgáltuk az értékesítés nettó árbevételének, a különböző eredménykategóriáknak, az adófizetési kötelezettségnek és a tényleges effektív adórátának a 2016 és 2017 közötti változásait, valamint a tényezők közötti korrelációkat. Ezt követően az adófizetési kötelezettségben és az effektív adórátában bekövetkezett változásokat vizsgáltuk ágazati, területi és méretkategóriák szerinti bontásban. Ezzel a módszerrel a keresztváltozók szerint megfigyelhető szignifikáns eltérések azonosítására törekedtünk.

A vizsgálat következő szakaszában az egyes vállalatok 2016. évi és 2017. évi számított tényleges logaritmizált effektív adókulcsát elemeztük OLS-regresszió segítségével.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_{11} X_{11} + \varepsilon, \quad (1)$$

ahol:

Y = logaritmizált tényleges effektív adórata,

X_i ($i = 1, \dots, 11$) az OLS-regresszió magyarázó változói,

ε = hibatag.

Az (1) egyenlet alapján a lineáris regresszió magyarázó változói:

- a vállalkozás méretkategóriája,
- a nemzetgazdasági ágazat,
- az export (a vállalkozás exportál az árbevétel 10 százalékánál magasabb mértékben, vagy sem),
- a székhely regionális elhelyezkedése,
- a vállalkozás többségi tulajdonosának illetősége (külföldi vagy sem),
- a tárgyi eszközök logaritmizált állománya,
- az eszközarányos tartozás,
- a vállalkozás kora,
- a logaritmizált árbevétel,
- a logaritmizált iparági átlagos bevétel,
- a számviteli beszámoló üzleti éve.

OLS-regresszióanalízis segítségével vizsgáltuk, hogy melyik csoportba tartozó vállalkozás helyzete volt kedvezőbb az adókulcs csökkentés után. A függő változót logaritmizáltuk, mivel az effektív adórata eloszlása jelentősen tömörül a 0 értékek körül, és ezen transzformáció révén a közöttük lévő távolságok arányai megmaradtak, miközben az eloszlás kisimult (ezt megelőzően a negatív értékek kezelése a minimumérték 0-ra való transzformálásával történt). Ennek köszönhetően a magyarázó változók β regressziós standardizált koefficiens értékei¹ százalékos formában fejezik ki a logaritmizált effektív adórátára ható tényezők erejét. Kétértékű és diszkrét változókkal is dolgoztunk.

¹ A β standardizált regressziós koefficiens: a változó minden értékéből levonjuk az átlagértékét, és elosztjuk a szórással, így az átlag 0, a szórással 1 lesz. Ekkor a regressziós koefficiens mértékegység nélküliek és összehasonlíthatók. Minél nagyobb a β standardizált regressziós koefficiens értéke, annál nagyobb hatást gyakorol az adott magyarázó változó a függő változóra.

A kétértékű változók alkalmazására azért volt szükség, hogy a nominális kategóriáknál a kiválasztott referenciaváltozóhoz képest értelmezett eltérés mértékét meg tudjuk állapítani. A vállalati méretnél a referenciaváltozó a MIKROVÁLLALAT; a számviteli beszámoló üzleti événél a referenciaváltozó a 2016. ÉV; a TEÁOR'08-nál a referenciaváltozó a G FŐÁG (Kereskedelem, gépjárműjavítás); az árbevétel 10 százaléknál magasabb export esetében a referenciaváltozó a NEM; a regionális elhelyezkedés tekintetében a referenciaváltozó KÖZÉP-MAGYARORSZÁG; a tulajdonosnál a referenciaváltozó a főtulajdonos KÜLFÖLDI. Ezek kétértékű változók, amelyek a referenciaváltozóhoz viszonyított eltéréseket mutatják, amennyiben szignifikánsak.

A fennmaradó változók esetében (a tárgyi eszközök logaritmizált állománya, az eszközarányos tartozás, a vállalkozás kora, a logaritmizált árbevétel, a logaritmizált iparági átlagos bevétel) az adott változó 1 százalékos változása az effektív adórátában standardizált béta mértékű változást okoz, ha az adott tényező szignifikáns.

Az adatok elemzése IBM SPSS (v25) szoftver segítségével történt. A szoftverrel támogatott adatelemzés módszertanához közvetlenül kapcsolódó, irányadó irodalmak az alábbiak: *Box és szerzőtársai* [2005], *Sajtos–Mitev* [2007] és *Devore* [2015].

Eredmények

Az elemzés során elsőként a rendelkezésre álló, összesen 295 812 vállalkozás beszámolójának számviteli adatait vizsgáltuk a 2016. és 2017. években. A 4. táblázat a vállalkozások alapvető számviteli adataiban bekövetkezett változásokat szemlélteti.

4. táblázat

A mintát alkotó vállalkozások alapvető számviteli adatainak változása, 2016–2017 (millió forint)

Megnevezés	Átlag		Összesen	
	2016	2017	2016	2017
Értékesítés nettó árbevétele	259,4	316,4	76 725 732,8	93 599 196,5
Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	15,3	18,5	4 539 926,2	5 469 579,5
Adózás előtti eredmény	17,6	18,3	5 213 856,3	5 423 137,5
Adózott eredmény	15,8	16,6	4 679 559,0	4 900 231,5
Adófizetési kötelezettség	1,8	1,8	534 369,1	522 906,2
Személyi jellegű ráfordítások	29,6	34,8	8 741 220,2	10 305 129,9
Anyagijellegű ráfordítások	204,7	251,0	60 563 549,7	74 243 255,6
Értékcsökkenési leírás	9,3	11,3	2 752 512,6	3 352 966,7
Egyéb ráfordítások	19,0	21,9	5 627 783,9	6 464 341,4

Forrás: saját szerkesztés.

2016-ról 2017-re az értékesítés nettó árbevétele a vizsgált cégeknél 21,99 százalékkal nőtt, az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye 20,48 százalékkal, az adózás előtti eredmény 4,01 százalékkal, az adózás utáni eredmény pedig 4,72 százalékkal növekedett. A költségoldalalon összesen 21,47 százalékos növekedés volt megfigyelhető, a személyi jellegű ráfordítások 17,89 százalékkal, az anyagjellegű ráfordítások 22,59 százalékkal, az egyéb ráfordítások 14,86 százalékkal, míg az értékcsökkenési leírás összege 21,81 százalékkal haladta meg a korábbi évit. Mindeközben a vizsgált vállalkozások által bevallott társasági adófizetési kötelezettség összege 2,15 százalékkal csökkent.

Az egyes cégek effektív rátáinak átlagaként meghatároztuk az effektív társasági adófizetési ráta értékét, amely a 2016-os 9,81 százalékos értékről 2017-re 9,70 százalékra csökkent. A tényleges effektív ráta alapján tehát megállapíthatjuk, hogy a 2016-ról 2017-re bekövetkezett 1 százalékpontos névleges adókulcs-csökkenést 0,11 százalékpontos tényleges adócsökkenés követte. A fenti eredmény több tényező együttes hatását is tükrözheti, így egyértelmű oksági kapcsolat nem azonosítható az adócsökkentés és a tényleges ráta alakulása között. Egyrészt ugyanis – ahogy arra a bevezetőben már utaltunk – a névleges adókulcs változása hatást gyakorol a vállalatok viselkedésére (*Dwenger–Steiner* [2008]), így visszahat az adóalapra (fordított okság), másrészt a gazdasági környezet változása is hatást gyakorol a vállalatokra és az adóalapot módosító tételekre, aminek pontos mértékét nem áll módunkban becsülni. Az eredményeket emellett befolyásolhatja az adócsökkentés esetleges gazdaságfehérítő hatása is, hiszen számos vizsgálat kimutatta a magas adókulcsok bevallási fegyelemre gyakorolt negatív hatását (például *Clotfelter* [1983], *Slemrod* [1985], *Dubin és szerzőtársai* [1990], *Ali és szerzőtársai* [2001], *Lang és szerzőtársai* [1997], *Weck-Hannemann–Pommerehne* [1989], *Pommerehne–Weck-Hannemann* [1996], lásd ezekről *Semjén* [2017] 145. o.).

Az egyes változók közötti korrelációt Pearson-féle lineáris korrelációs együttható segítségével vizsgáltuk. A korrelációs együtthatókra vonatkozó információkat 2016-ra a *Függelék F2. táblázata*, 2017-re a *Függelék F3. táblázata* tartalmazza. A lineáris korrelációs együtthatók alapján az értékesítés nettó árbevétele és az egyes eredménykategóriák között közepes vagy annál gyengébb kapcsolati erősségeket mértünk. Ennek oka, hogy bár a nettó árbevétel és az anyagjellegű ráfordítások együtt mozgása csaknem tökéletes, és a személyi jellegű ráfordításokkal mutatott kapcsolatának erőssége 2016-ról 2017-re jelentős mértékben – a gyenge–közepes szintről az erős szintig – növekedett, azonban az értékcsökkenési leírással, valamint az egyéb ráfordításokkal való kapcsolatának erőssége közepesnél gyengébb szintű. Az árbevétel és az értékcsökkenési leírás, valamint az egyéb ráfordítások között fennálló, közepesnél gyengébb erősségű kapcsolatot a számviteli sajátosságok indokolhatják, hiszen az értékcsökkenési leírás részben a korábbi évek hozadéka, az egyéb ráfordítások pedig az árbevételtől független tételeket (például bírságot, késedelmi kamatot) is tartalmaznak. Az értékesítés nettó árbevétele és a társasági adófizetési kötelezettség közötti kapcsolat erőssége 2016-ról 2017-re jelentős mértékben emelkedett, a gyenge–közepes szintről a közepes–erős szintig.

Vizsgálatunk következő lépéseként a társasági adófizetési kötelezettség, illetve az effektív adóráta elemzését végeztük az ágazati besorolás, a vállalati méretkategóriák

és a földrajzi elhelyezkedés alapján, annak érdekében, hogy azonosítani tudjuk a keresztváltozók szerinti eltéréseket.

Az elemzéseink alátámasztása érdekében mindhárom keresztváltozó szerint megvizsgáltuk, hogy vannak-e szignifikáns eltérések a mintában a ténylegesen befizetett társasági adókötelezettséget és az effektív társasági adót illetően.

Az 5. táblázatban magasabb szintű aggregáltságot alkalmaztunk a változások áttekinthető szemléltetése érdekében. A továbbiakban az elemzésünk keretét adó tényezőcsoportok szerint az egyutas varianciaanalízis alapján azonosított eltérések közül a részletesebb bontásból emeljük ki a legmagasabb és legalacsonyabb eredményeket. A vállalatméret és az ágazati hovatartozás esetében szignifikáns eltérések azonosítására van lehetőség az adófizetési kötelezettség és az effektív adórátá tekintetében egyaránt, míg a földrajzi elhelyezkedés szerint (NUTS2 vagy NUTS3 bontás alapján) csak az adófizetési kötelezettségnél figyelhető meg szignifikáns különbség.

5. táblázat

A mintát alkotó vállalkozások effektív adórátái (és változásai) szektor, vállalati méret és terület szerinti bontásban, 2016–2017

	2016 (százalék)	2017 (százalék)	Változás (százalékpont)
SZEKTOR			
Primer	7,81	6,97	-0,84
Szekunder	10,06	8,42	-1,63
Tercier	9,82	10,10	0,28
MÉRET			
Mikro-, kis- és középvállalat	9,82	9,70	-0,12
Nagyvállalat	8,40	8,84	0,44
RÉGIÓ			
Dél-Alföld	10,66	10,07	-0,59
Dél-Dunántúl	9,38	10,75	1,37
Észak-Magyarország	10,10	9,98	-0,12
Közép-Magyarország	9,89	8,98	-0,91
Közép-Dunántúl	9,39	11,09	1,70
Nyugat-Dunántúl	9,89	9,67	-0,22
Észak-Alföld	8,86	10,83	1,98
Összesen	9,81	9,70	-0,11

Forrás: saját szerkesztés.

A vizsgálat eredményei szerint az ágazati bontás alapján az adófizetési kötelezettség a *Bőripar, cipőkészítés* területén esett vissza leginkább, a 2016. évi 30,52 százalékára. A *Termék, berendezés, közúti jármű gyártása* és a *Papír, papírtermékek gyártása* ágazatokban működő vállalatok által befizetett átlagos társasági adó tömege 2016-ról

2017-re szintén jelentősen (40 százalékot meghaladó mértékben) csökkent. A társasági adófizetési kötelezettség legnagyobb növekedését az *Információtechnológiai termékek és gépek, berendezések nagykereskedelme* könyvelhette el, ebben a szektorban az átlagos adófizetési kötelezettség 6,4-szeresére nőtt. Emellett a *Dohányipar*, a *Bányászat* és az *Információs, híradás-technikai termék kiskereskedelme* ágazataiban működő vállalkozások által befizetett átlagos társasági adó növekedett 2016-ról 2017-re a legnagyobb (40 százalékot meghaladó) mértékben.

Ha az effektív adórátában mutatkozó ágazati eltéréseket vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy 2016-ról 2017-re az effektív adórata a szekunder (ipar) szektorban csökkent a legnagyobb mértékben. Ha részletesebb bontásban vizsgáljuk az adatokat, azt tapasztalhatjuk, hogy a *Bútorgyártás*, a *Nyomdai tevékenység*, a *Távközlés és a Közfeladatok* ágazatokban csökkent a legnagyobb (5 százalékpontot meghaladó) mértékben az effektív adórata. A legnagyobb növekedést a terciér (szolgáltatási) szektorban könyvelhették el. A ráta 5 százalékpontot meghaladó mértékű növekedése a *Gépjárműjavítás, -karbantartás*, az *Egyéb személyi szolgáltatás*, a *Kulturális, szabadidős cikk bolti kiskereskedelme*, az *Érdekképviselet*, a *Pénzügyi közvetítés, biztosítás, pénzügyi tevékenység*, a *Bőripar, cipőkészítés*, valamint a *Bányászat* ágazatokban következett be. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a bemutatott változások eredhetnek többek között olyan ágazati folyamatokból – köztük a *Dwenger–Steiner* [2008] által említett viselkedési hatásból –, illetve ciklikus ingadozásokból is, amelyek elemzése túlmutat a jelen tanulmány keretein.

A társasági adófizetési kötelezettség eredményeit vállalati méret szerint kategorizálva megállapítható, hogy a mikrovállalatok által befizetett átlagos társasági adó 4,63 százalékkal, a kisvállalatoké 7,52 százalékkal növekedett 2016-hoz viszonyítva. A középvállalatok körében 1,21 százalékos, a nagyvállalatok körében 17,89 százalékos csökkenés tapasztalható. Megállapíthatjuk tehát, hogy a befizetett adó átlagos mennyisége alapján a nagyvállalatok tapasztalták a legkedvezőbb változást az adócsökkentést követően.

Az effektív adórata vállalatméret szerinti eltéréseit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a mikro-, kis- vagy középvállalkozások effektív adórátája a 2016-os 9,82 százalékos értékről 2017-re 9,70 százalékra csökkent, míg a nagyvállalatoké 8,40 százalékról 8,84 százalékra növekedett. A nagyvállalatok effektív adórátája a változások ellenére is elmarad a teljes mintára jellemző átlagtól. Hasonló következtetésre jutott a 2009 és 2011 közötti időszak adatait vizsgálva *Elek–Lőrincz* [2015] is, tehát a nagyvállalatok effektív adóterhelés tekintetében élvezett előnye továbbra is fennmaradt. Az eredmények hátterét vizsgálva feltűnő, hogy míg a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor vállalatai által elért átlagos árbevétel a vizsgált időszakban 11,80 százalékkal növekedett, addig az üzemi (üzleti) tevékenység átlagos eredménye ennél szignifikánsan nagyobb mértékben, 25,48 százalékkal nőtt. A nagyvállalatok árbevétele csaknem kétszer olyan gyorsan (22,03 százalékkal) emelkedett, miközben az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye mérsékeltebb, 4,97 százalékos növekedést mutatott. A mikro-, kis- vagy középvállalkozásoknál a névleges adórata egy százalékpontos csökkenését az effektív adórata 0,12 százalékpontos csökkenése követte.

A fenti eredményeket több tényező is magyarázhatja. Egyrészt a korábbiakban már utaltunk a viselkedési hatások jelenlétére, amelyek következtében az adócsökkentést követően a vállalkozások tényleges adóalapja módosul, ami kihat az effektív adórata alakulására. Másrészt az eredményeket befolyásolhatta, hogy a gazdasági növekedés és/vagy az adócsökkentés pozitívan hatott a vállalatokra, ennek következtében megemelkedett az adózás előtti eredmény, az adóalapot módosító tételek változatlanlansága mellett. A vizsgált vállalati körben az adóalapot módosító tételek alakulásáról azonban nem állt rendelkezésünkre adat, így ennek vizsgálatára nem volt lehetőségünk. Mindamellett a vállalkozások által összesen igénybe vett adókedvezményekről rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján az adókedvezmények jelentősen csökkentek a vizsgált időszakban (feltehetően a korábbiakban ismertetett adófelajánlás következtében), ami az eredmények alakulásában jelentős szerepet játszhatott. Emellett, mivel a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektorban megfigyelhető átlagos árbevétel-növekedést nem követte a költségek azonos mértékű növekedése, így nem lehet kizárni az adókulcs-csökkentés esetleges gazdaságfehérítő hatását sem.

A nagyvállalatok korábbi és jelenleg is fennálló kedvezőbb helyzete valószínűleg visszavezethető az adózás előtti eredményt csökkentő tételek és adókedvezmények nagyvállalatok szempontjából szignifikánsan könnyebb felhasználhatóságára. Feltehetően a kifejezetten a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor vállalatai által igénybe vehető adókedvezmény szélesebb körű kihasználása is javította a szektor helyzetét, erre vonatkozó adatokkal azonban jelen kutatás keretein belül nem rendelkezünk. Annak vizsgálata, hogy a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor milyen mértékben tudja kihasználni az egyes adókedvezmények nyújtotta lehetőségeket, további kutatás tárgyát képezheti.

A társasági adófizetési kötelezettség változásait területi bontásban (NUTS3) vizsgálva megállapítható, hogy 2016-ról 2017-re a Tolna, Borsod-Abaúj-Zemplén és Fejér megye vállalatai által befizetett átlagos társasági adó csökkent a legnagyobb (több mint 25 százalékos) mértékben, míg 10 százalékot meghaladó mértékű növekedés mérhető Nógrád, Hajdú-Bihar, Zala és Baranya vállalatai esetében. Budapest (ahol a minta összes vállalatának 35,15 százaléka, valamint a nagyvállalatok több mint harmada működött) rendelkezett az országban a legmagasabb, cégenként befizetett társasági adóval: a 2017-es vállalatonkénti átlagos 2,58 millió forint 8,10 százalékkal magasabb az egy évvel korábinál.

Az elemzés következő szakaszában OLS-regresszióanalízis segítségével vizsgáltuk, hogy a vállalkozás méretkategóriája, a nemzetgazdasági ágazat, az export, a székhely regionális elhelyezkedése, a logaritmizált tárgyieszköz-állomány, az eszközarányos tartozás, a vállalkozás kora, valamint a logaritmizált árbevétel alapján a vállalkozások mely körét érintette pozitívan az adókulcs-csökkentés. A regresszióanalízist Enter módszer alkalmazásával végeztük, melynek sajátossága, hogy az összes változót bevonja a vizsgálatba, függetlenül attól, hogy szignifikáns-e vagy sem. A modell magyarázóereje 4,36 százalék, az ANOVA tábla alapján a regresszió F -próba-értéke 370,25, az F -próba szignifikanciája 0,00. A regressziós vizsgálat eredményeit a 6. táblázat szemlélteti.

6. táblázat

Az OLS-regresszióanalízis eredményei

Függő változó: logaritmizált effektív adórátá

	Nem standard koefficiensek		Standard koefficiensek		
	B	standard hiba	β	t	szignifi- kancia
KONSTANS	-1,675	0,031		-54,364	0,000
MÉRETKATEGÓRIA					
10–49 fő	-0,025	0,005	-0,009	-5,294	0,000
50–249 fő	-0,245	0,011	-0,039	-22,754	0,000
250 fő vagy több	-0,132	0,023	-0,009	-5,840	0,000
ÁGAZAT					
A: Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	-0,254	0,008	-0,050	-31,629	0,000
B: Bányászat, kőfejtés	-0,126	0,042	-0,004	-2,994	0,003
C: Feldolgozóipar	-0,070	0,005	-0,024	-14,232	0,000
D: Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	0,197	0,030	0,010	6,667	0,000
E: Vízellátás	-0,013	0,020	-0,001	-0,627	0,531
F: Építőipar	-0,147	0,005	-0,051	-26,968	0,000
H: Szállítás, raktározás	-0,073	0,007	-0,016	-10,103	0,000
I: Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	-0,070	0,008	-0,016	-8,735	0,000
J: Információ, kommunikáció	0,007	0,006	0,002	1,098	0,272
K: Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,231	0,010	-0,037	-22,951	0,000
L: Ingatlanügyletek	-0,288	0,007	-0,087	-42,204	0,000
M: Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	-0,061	0,006	-0,027	-10,311	0,000
N: Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	-0,087	0,007	-0,022	-13,140	0,000
O: Közigazgatás, védelem	-0,199	0,054	-0,005	-3,683	0,000
P: Oktatás	-0,232	0,012	-0,036	-19,857	0,000
Q: Humán-egészségügyi, szociális ellátás	-0,190	0,008	-0,051	-23,501	0,000
R: Művészet, szórakoztatás, szabadidő	-0,202	0,011	-0,031	-18,829	0,000
S: Egyéb szolgáltatás	-0,166	0,011	-0,025	-14,583	0,000
Exportál az árbevétel 10 százalékánál többet (Igen)	-0,384	0,262	-0,002	-1,467	0,142

A 6. táblázat folytatása

	Nem standard koefficiensek		Standard koefficiensek		
	<i>B</i>	standard hiba	β	<i>t</i>	szignifi- kancia
RÉGIÓ					
Dél-Alföld	0,465	0,584	0,001	0,796	0,426
Dél-Dunántúl	-0,074	0,013	-0,010	-5,603	0,000
Észak-Magyarország	-0,004	0,004	-0,002	-0,991	0,322
Közép-Dunántúl	0,013	0,005	0,004	2,545	0,011
Nyugat-Dunántúl	-0,013	0,005	-0,004	-2,524	0,012
Észak-Alföld	-0,018	0,005	-0,006	-3,886	0,000
TULAJDONOS ILLETŐSÉGE: Magyarország	-0,038	0,005	-0,012	-8,111	0,000
Év: 2017	-0,005	0,004	-0,002	-1,059	0,290
Logaritmizált nettó árbevétel	-0,011	0,007	-0,002	-1,520	0,128
Logaritmizált iparági átlagos bevétel	-0,070	0,003	-0,041	-27,826	0,000
Logaritmizált tárgyeszköz-állomány	0,017	0,001	0,039	18,143	0,000
Eszközarányos tartozás	-0,041	0,002	-0,053	-18,331	0,000
Életkor	-0,036	0,000	-0,169	-89,375	0,000
N: 295 812					
$R^2 = 4,36$ százalék					

Forrás: saját szerkesztés.

A standardizált β -érték alapján a méretkategóriák szerinti elkülönítésben a mikro-vállalkozásokhoz viszonyítva valamennyi további méretkategória jobb helyzetbe került az adókulcs-csökkentés következtében, a legjobban a közepes méretű vállalatok jártak.

Az ágazati besorolás alapján vizsgálva az eredményeket, a Kereskedelem, gépjárműjavítás főághoz (G) viszonyítva az Ingatlanügyletek (L) bizonyult az adókulcs-változtatás legnagyobb nyertesének, míg az effektív adóráta legnagyobb növekedésével a Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (D) főág szembesült.

A logaritmizált effektív adóráta nem mutatott szignifikáns különbséget a 10 százaléknál nagyobb mértékű exportbevételre elérő és nem elérő vállalatok között, ami ellentétben Elek-Lőrincz [2015] 2009 és 2011 közötti időszakra végzett számításaival.

A regionális eltéréseket vizsgálva, Közép-Magyarország régiójához viszonyítva 5 százalékos szignifikanciaszinten a Nyugat-Dunántúl régió esetében csökkent a leginkább az effektív adóterhelés mértéke, míg a Dél-Dunántúl régióban tapasztalhatták a legnagyobb növekedést.

Az, hogy a vállalat belföldi vagy külföldi tulajdonban áll, nem gyakorolt számottevő hatást a logaritmizált effektív adóráta, ami összhangban van Elek-Lőrincz [2015] megállapításaival.

A logaritmizált nettó árbevétel 1 százalékos növekedése nem mutat szignifikáns különbséget. Ezzel szemben a nagyobb iparági átlagos bevétellel, tárgyieszköz-állománnyal és eszközarányos tartozással rendelkező cégek logaritmizált effektív adórátája alacsonyabb.

A magasabb korú cégek logaritmizált effektív adórátája alacsonyabb.

Összegzés

Tanulmányunkban a névleges társasági adókulcs 2016–2017 közötti csökkentésének vállalati adófizetésekre gyakorolt hatását vizsgáltuk az effektív adókulcs segítségével, ami a társaságok adófizetési kötelezettségét az adózás előtti eredményhez viszonyítva mutatja meg a társaságok által fizetett adóterhelés tényleges mértékét. Beláthatjuk, hogy az adózás előtti eredményt módosító, azt növelő és csökkentő tételek, valamint az adókedvezmények igénybevételének lehetősége miatt az effektív adórata eltér a törvényesen megszabott névleges adókulcstól. Vizsgálatunk során elsőként a vállalatok effektív és névleges adókulcsa közötti eltérést határoztuk meg, majd az effektív rátában megjelenő iparági és regionális szintű különbségeket elemeztük. Ezt követően regresszióanalízis segítségével azonosítottuk az effektív rátában bekövetkező eltéréseket.

Megállapítottuk, hogy a névleges adókulcs 1 százalékpontos csökkentése mellett az effektív társasági adófizetési ráta értéke 2017-re 0,11 százalékpontos csökkenést mutatott. Az igénybe vett adózás előtti eredményt módosító tételek és az adókedvezmények részletes elemzése további következtetések levonására adhat lehetőséget.

Az ágazati eltérések elemzése során jelentős eltéréseket sikerült azonosítani az effektív adórata tekintetében. Megállapítottuk, hogy bizonyos ágazatokban, mint például a *Gépjárműjavítás, -karbantartás, az Egyéb személyi szolgáltatás, a Kulturális, szabadidős cikk bolti kiskereskedelme, az Érdekképviselet, a Pénzügyi közvetítés, biztosítás, pénzügyi tevékenység, a Bőripar, cipőkészítés*, valamint a *Bányászat* ágazatok esetében jelentősen nőtt a vállalkozások effektív adóterhelése, míg más ágazatok egyértelműen kedvezőbb helyzetbe kerültek 2017-ben, mint például a *Bútorgyártás, a Nyomdai tevékenység, a Távközlés és a Közfeladatok*. Mindazonáltal nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a fenti eltérések az adócsökkentés következtében alakultak ki, az iparági, a területi sajátosságok és üzleti ciklus hatásának vizsgálata további, ebből a szempontból kiinduló kutatások alapja lehet.

A vállalatméret alapján végzett elemzések során arra a megállapításra jutottunk, hogy a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektorban a jellemző effektív adórata kismértékű csökkenése mellett a vállalatoknál átlagosan 5,57 százalékkal magasabb adófizetési kötelezettség keletkezett 2016-hoz viszonyítva. A nagyvállalatok körében a vizsgált időszakban az effektív adórata szignifikáns (0,44 százalékpontos) emelkedése mellett az átlagos adófizetési kötelezettség 17,89 százalékkal csökkent. Ennek okát abban láttuk, hogy az adózás előtti eredményt csökkentő tételek és adókedvezmények lehetőségével a nagyvállalatok könnyebben és nagyobb mértékben tudnak élni, mint a mikro-, kis- vagy középvállalkozások, így a helyzetük a névleges

adókulcs csökkentését követően is kedvezőbb, mint a kisebb vállalatoké. További vizsgálatot igényel az, hogy a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor milyen mértékben tudja kihasználni az egyes adókedvezmények nyújtotta lehetőségeket, így megfogalmazhatók lennének azon szakpolitikai javaslatok is, hogy a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor számára hogyan lehet kedvezőbbé tenni a korrekciós tételek és kedvezmények rendszerét. A regresszióelemzés a vállalati méret tekintetében a fentieket igazolta, a mikrovállalkozások effektív adórátája szempontjából vett hátrányos helyzetét mutatta.

A regressziós vizsgálat során a korábbi részletes ágazati bontás helyett a főágakat vizsgáltuk, ezzel is elősegítve a minél árnyaltabb kép kialakítását. Megállapítottuk, hogy az Ingatlanügyletek (L) főág tapasztalta a legnagyobb csökkenést az effektív adórátája tekintetében, míg a legnagyobb növekedéssel a Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (D) főág nézett szembe. Az exportpiacra termelő vállalatok szignifikánsan alacsonyabb effektív adórátával szembesültek, mint a nem exportáló társaik. A regionális eltéréseket vizsgálva Nyugat-Dunántúl régió esetében csökkent a leginkább az effektív adóterhelés mértéke, míg Dél-Dunántúl régióban tapasztalhatták a legnagyobb növekedést. A nagyobb iparági átlagos bevétellel, nagyobb tárgyésszám-állománnyal és nagyobb eszkozarányos tartozással rendelkező cégek effektív adórátája alacsonyabb, és a magasabb korú cégek tényleges adóterhelése is alacsonyabb. Az árbevétel változása, továbbá az, hogy a vállalat belföldi vagy külföldi tulajdonban áll, nem gyakorolt számottevő hatást az effektív adórátára.

A fenti vizsgálat számos további kérdést vet fel, elsősorban az adóalapot módosító korrekciós tételek kialakításával kapcsolatban, amelyek jelen állapotukban a közép- és nagyvállalati szektornak kedveznek. A mikro- és kisvállalkozások fejlődésének elősegítését, helyzetük javítását célzó kormányzati politika további hatékony eszköze lehet a korrekciós tételek szélesebb körű elérhetősége a mikro-, kis- vagy középvállalkozási szektor számára. Mindezek mellett az OLS-regressziós vizsgálatnak a strukturális törés szerinti kiterjesztése (a 2016-ban eltérő adószámítási határsávra vonatkozóan) tovább finomíthatja az elemzések eredményét.

Hivatkozások

- ALI, M. M.–CECIL, H. W.–KNOBLETT, J. A. [2001]: The effects of tax rates and enforcement policies on taxpayer compliance: A study of self-employed taxpayers. *Atlantic Economic Journal*, Vol. 29. No. 2. 186–202. o. <https://doi.org/10.1007/bf02299137>.
- BALDRY, J. C. [1987]: Income tax evasion and the tax schedule: some experimental results. *Public Finance*, Vol. 42. No. 3. 357–383. o.
- BAUER, M. [2019]: Corporate tax out of control. EU Tax Protectionism and the Digital Services Tax. European Centre for International Political Economy, Brüsszel, <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2019/02/Corporate-Tax-Out-of-Control.pdf>.
- BLECHOVÁ, B.–BARTECKOVÁ, I. [2008]: Comparison of the methodologies for assessing effective tax burden of corporate income used in European Union. MPRA Paper, No. 17822. Munich Personal RePEc Archive, München, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/17822/1/MPRA_paper_17822.pdf.

- BOX, G. E. P.–HUNTER, W. G.–HUNTER, J. S. [2005]: *Statistics for Experimenters: Design, Innovation, and Discovery*. 2. kiadás, John Wiley & Sons, New York.
- CLOTFELTER, C. T. [1983]: Tax evasion and tax rates: an analysis of individual returns. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 65. No. 3. 363–373. o. <https://doi.org/10.2307/1924181>.
- DELOITTE [2019]: *Corporate Tax Rates 2019*. Global tax documents, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates-2015-2019.pdf>.
- DEVEREUX, M. P.–GRIFFITH, R. [1998]: Taxes and the Location of Production: Evidence from a Panel of US Multinationals. *Journal of Public Economics*, Vol. 68. No. 3. 335–367. o. [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(98\)00014-0](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(98)00014-0).
- DEVEREUX, M. P.–GRIFFITH, R. [1999]: *The Taxation of Discrete Investment Choices*. IFS Working Paper Series, No. W98/16. The Institute for Fiscal Studies, London, <https://doi.org/10.1920/wp.ifs.1998.9816>.
- DEVORE, J. L. [2015]: *Probability and Statistics for Engineering and the Sciences*. 9th ed. Cengage Learning, Boston.
- DUBIN, J. A.–GRAETZ, M. J.–WILDE, L. L. [1990]: The effect of audit rates on the federal individual income tax, 1977–1986. *National Tax Journal*, Vol. 43. No. 4. 395–409. o.
- DWENGER, N.–STEINER, V. [2008]: Effective profit taxation and the elasticity of the corporate income tax base: evidence from German corporate tax return data. DIW Berlin Discussion Paper, No. 829. German Institute for Economic Research, Berlin, <https://doi.org/10.2139/ssrn.1426082>.
- DYRENG, S. D.–HANLON, M.–MAYDEW, E. L. [2008]: Long-Run Corporate Tax Avoidance. *The Accounting Review*, Vol. 83. No. 1. 61–82. o. <https://doi.org/10.2308/accr.2008.83.1.61>.
- ELEK PÉTER–LÓRINCZ LÁSZLÓ [2015]: Az effektív társasági adókulcs rugalmassága Magyarországon a 2009–2011 közötti adókulcs csökkentés alapján. *Közgazdasági Szemle*, 62. évf. 1. sz. 27–47. o.
- EC [2019]: *Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. European Commission, Brüsszel, https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2019.pdf.
- EC [é. n.]: *Effective tax rates*. Files of taxation customs. European Commission, Brüsszel, https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/effective-tax-rates.xlsx.
- HAJDU EMESE [2012]: A tényleges társasági adóterhelés mérése és trendje az Európai Unióban. *Gazdaság és Társadalom*, 4. évf., különszám, 132–155. o. <https://doi.org/10.21637/gt.2012.00.08>.
- KPMG [é. n.]: *Corporate tax rates table*. Interactive tax rates tool. <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>.
- LANG, O.–NÖHRBA[ss], K.-H.–STAHL, K. [1997]: On income tax avoidance: The case of Germany. *Journal of Public Economics*, Vol. 66. No. 2. 327–347. o. [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(97\)00033-9](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(97)00033-9).
- MOSBERGER PÁLMA [2016]: *Accounting versus real production responses among firms to tax incentives: Bunching evidence from Hungary*. MNB Working Paper, No. 2016/3. Hungarian National Bank, Budapest, <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-wp-2016-3-final.pdf>.
- MURAKÖZY BALÁZS–REIZER BALÁZS [2017]: A magyar vállalati adózás heterogenitása. *Közgazdasági Szemle*, 64. évf. 12. sz. 1233–1264. o. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2017.12.1233>.

- NAV [2016]: A társasági adó legfontosabb szabályai 2016. 41. számú információs füzet. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, https://nav.gov.hu//data/cms390551/41._sz._fuzet_A_tarsasagi_ado_legfontosabb_szabalyai_20160627.pdf, letöltve: 2019.07.10.
- NAV [2017a]: A társasági adó legfontosabb szabályai 2017. 41. számú információs füzet. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, https://nav.gov.hu//data/cms433125/41Atarsasagiadolegfontosabb_szabalyai20170727.pdf.
- NAV [2017b]: A társasági adó mértékének csökkentése és az azzal összefüggő további módosítások. Tájékoztató dokumentum, hivatkozási szám: 3156740048/2017. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály, Budapest.
- NAV [2017c]: NAV Évkönyv, 2016. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2016. évi tevékenységéről. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, https://nav.gov.hu/nav/archiv/Kiadvanyok/evkonyvek/NAV_evkonyvek_/NAV_evkonyvek.html.
- NAV [2018]: NAV Évkönyv, 2017. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2017. évi tevékenységéről. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, https://nav.gov.hu/nav/archiv/Kiadvanyok/evkonyvek/NAV_evkonyvek_/NAV_evkonyvek.html.
- NAV [2020]: Tao-felajánlás, 2020. 55. számú információs füzet. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, https://nav.gov.hu/nav/inf_fuz/2020.
- POMMEREHNE, W. W.–WECK-HANNEMANN, H. [1996]: Tax rates, tax administration and income tax evasion in Switzerland. *Public Choice*, Vol. 88. No. 1–2. 161–170. o. <https://doi.org/10.1007/bf00130416>.
- PORCANO, T. M. [1988]: Correlates of tax evasion. *Journal of Economic Psychology*, Vol. 9. No. 1. 47–67. o. [https://doi.org/10.1016/0167-4870\(88\)90031-1](https://doi.org/10.1016/0167-4870(88)90031-1).
- SAJTOS LÁSZLÓ–MITEV ARIEL [2007]: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest.
- SEMJÉN ANDRÁS [2017]: Az adózói magatartás különféle magyarázatai. *Közgazdasági Szemle*, 64. évf. 2. sz. 140–184. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2017.2.140>.
- SLEMROD, J. [1985]: An empirical test for tax evasion. *Review of Economics and Statistics*, Vol. 67. No. 2. 232–238. o. <https://doi.org/10.2307/1924722>.
- WECK-HANNEMANN, H.–POMMEREHNE, W. W. [1989]: Einkommensteuerhinterziehung in der Schweiz: Eine empirische Analyse. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, Vol. 125. No. 4. 515–556. o.

Függelék

Fl. táblázat

Az OPTEN adatgyűjteményében szereplő és az elemzésbe bevont változók*

Alapadatok	Mérlegadatok	Eredménykimutatási adatok
AZ ALAPÍTÁS DÁTUMA	Befektetett eszközök	AZ ÉRTÉKESÍTÉS NETTÓ
A FOGLALKOZTATOTTAK LÉTSZÁMA	Immateriális javak	ÁRBEVÉTELE
A FŐTEVÉKENYSÉG TEÁOR'08 KÓDJA	TÁRGYI ESZKÖZÖK	Aktivált saját teljesítmények értéke
Főtevékenység szövegesen	Befektetett pénzügyi eszközök	Egyéb bevételek
Cégforma	Forgóeszközök	ANYAGJELLEGŰ RÁFORDÍTÁSOK
A SZÉKHELY IRÁNYÍTÓSZÁMA	Készletek	SZEMÉLYI JELLEGŰ RÁFORDÍTÁSOK
A székhely települése	Követelések	ÉRTÉKCSÖKKENÉSI LEÍRÁS
A beszámoló éve	Értékpapírok	EGYÉB RÁFORDÍTÁSOK
TULAJDONOSI HÁTTÉR (HAZAI/KÜLFÖLDI)	Pénzeszközök	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE
	Aktív időbeli elhatárolások	Pénzügyi műveletek bevételei
	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	Pénzügyi műveletek ráfordításai
	Eredménytartalék	Pénzügyi műveletek eredménye
	Lekötött tartalék	ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY
	Értékelési tartalék	ADÓFIZETÉSI KÖTELEZETTSÉG
	Adózott eredmény	ADÓZOTT EREDMÉNY
	Céltartalékok	
	KÖTELEZETTSÉGEK	
	Hátrasorolt kötelezettségek	
	Hosszú lejáratú kötelezettségek	
	Rövid lejáratú kötelezettségek	
	Passzív időbeli elhatárolások	
	FORRÁSOK ÖSSZESEN	

* Kiskapitális betűvel szerepelnek a tanulmány elemzésébe bevont változók.

Forrás: saját szerkesztés.

F2. táblázat
Pearson-féle lineáris korrelációs együtthatók, 2016

	Értékesítés nettó árbevétele	Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	Adózás előtti eredmény	Adózott eredmény	Adófizetési kötelezettség	Személyi jellegű ráfordítások	Anyagjellegű ráfordítások	Értéksökkenési leírás	Egyéb ráfordítások
Értékesítés nettó árbevétele	1								
Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	0,552	1							
Adózás előtti eredmény	0,290	0,483	1						
Adózott eredmény	0,268	0,448	0,998	1					
Adófizetési kötelezettség	0,455	0,743	0,359	0,305	1				
Személyi jellegű ráfordítások	0,580	0,382	0,236	0,221	0,330	1			
Anyagjellegű ráfordítások	0,980	0,464	0,245	0,227	0,376	0,514	1		
Értéksökkenési leírás	0,559	0,481	0,213	0,194	0,376	0,665	0,495	1	
Egyéb ráfordítások	0,220	0,101	0,051	0,045	0,109	0,170	0,149	0,134	1

Megjegyzés: minden korreláció szignifikáns 0,01 szinten (2-oldalú).

Forrás: saját szerkesztés.

F3. táblázat
Pearson-féle lineáris korrelációs együtthatók, 2017

	Értékesítés nettó árbevétele	Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	Adózás előtti eredmény	Adózott eredmény	Adófizetési kötelezettség	Személyi jellegű ráfordítások	Anyagjellegű ráfordítások	Értékcsökkenési leírás	Egyéb ráfordítások
Értékesítés nettó árbevétele	1								
Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	0,782	1							
Adózás előtti eredmény	0,401	0,568	1						
Adózott eredmény	0,354	0,529	0,998	1					
Adófizetési kötelezettség	0,833	0,751	0,296	0,237	1				
Személyi jellegű ráfordítások	0,875	0,698	0,322	0,277	0,780	1			
Anyagjellegű ráfordítások	0,996	0,761	0,394	0,347	0,827	0,859	1		
Értékcsökkenési leírás	0,418	0,397	0,193	0,188	0,133	0,402	0,390	1	
Egyéb ráfordítások	0,447	0,464	0,205	0,184	0,375	0,411	0,402	0,223	1

Megjegyzés: minden korreláció szignifikáns 0,01 szinten (2-oldalú).

Forrás: saját szerkesztés.